

Med hvilke omsorgstjenester skal kommunen møte barn og unge som har funksjonsnedsettelse?

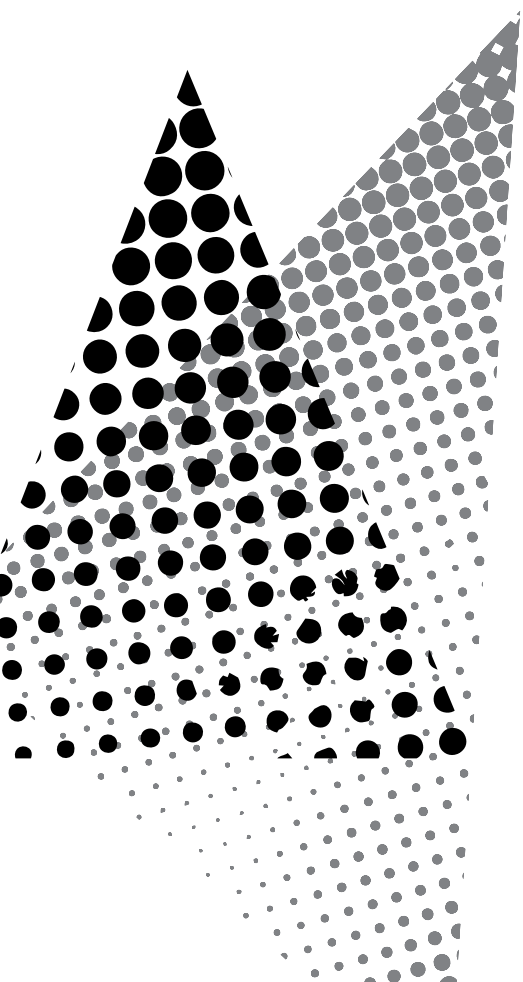
Evaluerings av et prøveprosjekt i Sandefjord kommune

Solveig Hauge og Kristin Mjelde Helleberg

Med hvilke omsorgstjenester skal kommunen møte barn og unge som har funksjonsnedsettelse?

Evaluering av et prøveprosjekt i Sandefjord kommune

Solveig Hauge og Kristin Mjelde Helleberg

Med hvilke omsorgstjenester skal kommunen møte barn og unge som har funksjonsnedsettelse?

Evaluering av et prøveprosjekt i Sandefjord kommune

Senter for omsorgsforskning, sør

2016

© Forfatterne/Senter for omsorgsforskning
Omslagsbilde: © Shutterstock

Senter for omsorgsforskning, rapportserie nr. 12/2016

Tittel: Med hvilke omsorgstjenester skal kommunen møte barn og unge som har funksjonsnedsettelse? Evaluering av et prøveprosjekt i Sandefjord kommune

Forfattere: Solveig Hauge og Kristin Mjelde Helleberg

Satt med Adobe Caslon 10,5/12,5 (Helvetica)

ISBN (trykt utgave): 978-82-8340-062-5

ISBN (digital utgave): 978-82-8340-063-2

ISSN (trykt utgave): 1894-4213

ISSN (digital utgave): 1892-705X

Se hele rapportserien til Senter for omsorgsforskning her:
www.omsorgsforskning.no/rapportserie

SAMMENDRAG

I denne rapporten evalueres et prøveprosjekt med tilbud om avlastning i hjemmet på ettermiddag og kveldstid for foreldre med barn med omfattende funksjonsnedsettelse. Tilbudet innebar at ansatte ved en institusjon i kommunen hadde avsatt tid på ettermiddagene slik at de på kort varsel kunne komme hjem og ta ansvar for barnet mens foreldrene fikk disponere ettermiddagen etter eget behov. Foreldrene kunne disponere opptil 20 timers tildelt tjeneste per måned på denne måten.

Evalueringen er basert på individuelle intervju med seks foreldre og gruppeintervju med ansatte og tjenesteledere i juni 2015, og individuelle oppfølgingsintervju med tre foreldre og gruppeintervju med ansatte og tjenesteledere i juni 2016.

Resultatene tyder på at både foreldrene og de ansatte har erfart at de samhandler bedre etter at prosjektet har vært gjennomført. Foreldrene er i tillegg mindre slitne og har opplevd det svært positivt å få ansatte inn i hjemmet. I utgangspunktet var de ansatte bekymret for hvordan det skulle bli å arbeide i barnets hjem. De ansatte har opplevd det lærerik å bli kjent med barn, foreldre og søsken på deres hjemlige arena. Det kan synes som om det at begge parter har møttes på en ny arena (hjemmet) har dannet grunnlag for å forstå hverandre på nye måter og ført til holdningsendringer, større respekt for hverandre og forbedret samarbeid.

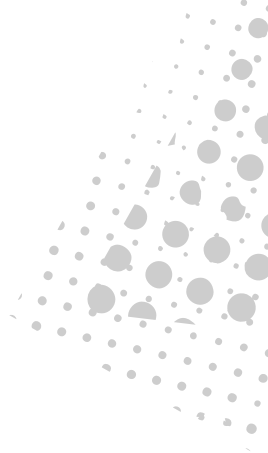
Anbefalinger:

Fortsette prosjektet for familiene som er med i dag.

Utvide tilbudet til flere familier med store omsorgsbyrder.

Få flyttet bestilling av tjenesten fra telefon til app.

Revidere organiseringen av bestilling av tjenesten fra to-ukerssykluser til et mer oversiktlig system.

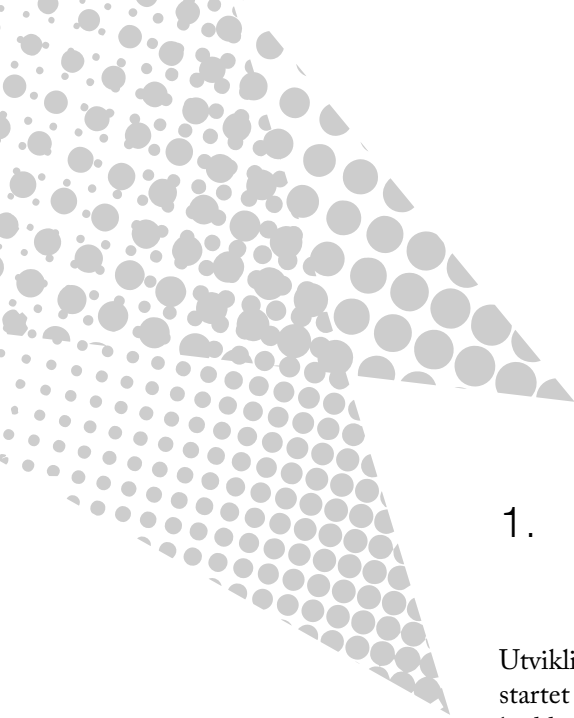

INNHOOLD

SAMMENDRAG	V
1. INNLEDNING	1
1.1 Bakgrunn	1
1.2 Utvikling av et prøveprosjekt	2
1.3 Gjennomføring av tiltaket	3
2. EVALUERING AV PRØVEPROSJEKTET	5
2.2 Metodiske tilnærminger	5
2.2.1 Utvalg	5
2.2.2 Datasamlingsmetoder	5
2.2.3 Analyser	6
2.2.4 Metodiske og etiske refleksjoner	6
3. RESULTATER AV EVALUERINGEN	9
3.1 Før oppstart i 2015	9
3.1.1 Foreldrenes erfaringer	10
3.1.2 Ansattes erfaringer	11
3.2 Ett år etter	13
3.2.1 Foreldrenes erfaringer	13
3.2.2 Ansattes erfaringer	14
4. DRØFTING AV RESULTATENE	17
5. KONKLUSJON OG ANBEFALINGER	19
REFERANSER	21

1. INNLEDNING

Utviklingssenter for sykehjem og hjemmetjenester i Vestfold startet i samarbeid med Sandefjord kommune et prosjekt som hadde som mål å yte godt tilpassede tjenester til familier med funksjonshemmede barn i Sandefjord. Gjennom godt samarbeid mellom foreldre/omsorgspersoner og kommunen var målet å gi et tilbud som var hensiktsmessig både i forhold til kommunenes rammer og familiene og barnas behov. Hensikten var å utvikle tjenestene til å bli mer brukerstyrte enn de var, slik at familiene i mindre grad må tilpasse behovene sine til tjenestene.

1.1 BAKGRUNN

Bakgrunnen for prøveprosjektet er en forståelse for at brukere av offentlige tjenester skal medvirke til å utforme sitt eget tjenestetilbud. Brukermedvirkning har vært et tydelig uttalt helsepolitisk mål i mange år. Allerede i Stortingsmelding nr. 25 (1996-97) «Åpenhet og helhet» pekes det på at brukermedvirkning er et overordnet mål innen helse- og sosialtjenestene. I Stortingsmelding nr. 34 (1996-97) defineres brukermedvirkning på følgende måte: De som berøres av en beslutning, eller er brukere av tjenester, får innflytelse på beslutningsprosesser og utforming av tjenestetilbud.

Betydningen av å legge vekt på brukermedvirkning er ytterligere understreket og forsterket i nyere offentlige dokumenter (St.Meld. nr.47 (2008 -2009), Meld.St. 29 (2012-2013, Meld.St. 26 (2014-2015)). Blant annet beskrives det at en fremtidsrettet tjeneste er en tjeneste som tar beslutninger i samråd med brukerne, som er opptatt av hva som er deres mål, behov og ønsker for eget liv, og som legger dette til grunn for hvilke tjenester som leveres og

hvordan de er utformet (Meld.St. 29 (2012-2013), Meld.St. 26 2014-015)).

Selv om brukermedvirkning er et uttalt mål, har det vist seg å være svært utfordrende å utvikle en felles kultur for brukermedvirkning. I en undersøkelse gjennomført av Dalen (2012) beskriver foreldre at brukermedvirkning i møte med hjelpeapparatet varierer mye. I den grad de får medvirke er det for eksempel ved at de får være med i diskusjoner og på samarbeidsmøter. Foreldrene får lese igjennom aktuelle papirer og dokumenter, og får komme med innspill om de er uenige. Slik sett opplever foreldrene å bli involvert i drøftinger knyttet til barnets liv. Selv om de gir inntrykk av å ha en generell opplevelse av å medvirke på tjenestetilbudet, beskriver de også at de i enkelte saker kan oppleve det motsatte. For eksempel kan de oppleve at foreldrenes behov og ønsker for dem selv og barnet sjeldent blir etterspurt, noe som fører til at de må stå på for å få tjenester de har krav på og behov for (Dalen 2012).

1.2 UTVIKLING AV ET PRØVEPROSJEKT

I Sandefjord kommune var det et uttrykt ønske om å utvikle og forbedre graden av brukermedvirkning knyttet til kommunens tjenestetilbud til foreldre med funksjonshemmede barn. Ønsket var uttrykt både fra brukernes og de ansattes side. På bakgrunn av dette sendte Sandefjord kommune i 2014 søknad om tilskudd fra Helsedirektoratet til et utviklingsprosjekt. Søknaden bygget på resultater fra undersøkelsen: Kartlegging av behov for tjenestetilbud til familier med funksjonshemmede barn, gjennomført i 2012 (Sandefjord kommune 2012).

I søknaden beskrives følgende mål:

Å yte godt tilpassede tjenester til familier med funksjonshemmede barn

Etablere systematisk foreldresamarbeid

Innføre ny kartleggingsmodell for bedre å tilpasse tjenestene til foreldrene/omsorgspersonenes behov

I 2014 ble første del av prosjektet gjennomført og det ble skrevet en delrapport. Delrapporten oppsummerer resultatet fra en idéugnad for å bedre tjenesten til funksjonshemmede barn og unge. Alle foreldre/omsorgspersoner til barn og unge

under 18 år i Sandefjord kommune ble invitert til idedugnad hvor hensikten var å få fram tanker og idéer for å gjøre tjenestetilbudene for barn og unge med sammensatte behov bedre. Tretti foreldre møtte og det var stort engasjement. De skulle ta utgangspunkt i de fire livsarenaene (bo, fritid, opplæring og arbeid) og tenke gjennom hva som skulle til for at deres familie skal fungere i hverdagen. Spørsmål som ble stilt var: Hva er viktig for familien å få gjort noe med, hva ønsker dere endret? Hvor ligger de største utfordringene i hverdagen? Hva liker barnet/ungdommen å gjøre?

Deltakerne fikk vite at deres innspill skulle gjøre en forskjell. Deltakerne uttrykte at det var positivt å bli invitert og at de gjerne ville være med å bidra til bedre og mer fleksible tjenester. Samtidig uttrykte noen av foreldrene at de var bekymret for om innsatsen deres kom til å gi noen effekt eller om det bare var en «happening». Resultatet fra idedugnaden ble 208 skriftlige forslag fra gruppearbeidene og flere innspill i dialogen etterpå. I dialogen etterpå kom det frem et sterkt ønske om mer fleksible tjenester, mer veiledning i hjemmet på et tidlig tidspunkt. Totalt ble det definert 9 områder som det skulle arbeides videre med. Områdene foreldrene ønsket forbedring på var: Fritidstilbud, tilbud når foreldrene er på jobb, mer fleksible tjenester, mer informasjon og opplysning, opprette et foreldreforum, bedre transporttjenester, bedre opplæringstilbudet (særlig overgangen fra barneskole/ungdomsskole), tidlig boligplanlegging, bedre kompetanse hos tjenesteyterne.

Etter innspillene som kom fram i idedugnaden ble følgende tiltak prioritert:

- Timeavlastning på avlastningsbolig
- Timeavlastning hjemme
- Veiledning og opplæring til foreldre
- Mer bruk av hjemmetjenester til stoff morgent og kveld

Det ble besluttet å igangsett en intervensjon med utprøving av de fire definerte tiltakene.

Tilbudet skulle prøves ut i et år og skulle så evalueres.

1.3 GJENNOMFØRING AV TILTAKET

Intervensjonen med vekt på tilbud om avlastning i hjemmet ble gjennomført mellom 1.9. 2015 og 1.9.2016. Seks familier fikk tilbud om 10 - 20 timer avlastning i måneden som de selv disponerte. De kunne på kort varsel bestemme seg for om når og hvordan de ville bruke disse timene. Det var først og fremst

på ettermiddagstid familiene hadde signalisert et behov for avlastning.

Det ble avsatt en person på avlastningsboligen som hadde vakt hver ettermiddag fra mandag til torsdag. Foreldre som ønsket avlastning på ettermiddagstid kunne ringe enten samme ettermiddag eller dagen før og «bestille» en ansatt hjem. Denne personen skulle så komme hjem til familien og ha omsorg for barnet i inntil 4 timer. I disse timen ville foreldrene da ha mulighet til å gjøre andre ting, som delta på møter, gå på kino, gå på tur, være med eventuelle andre barn i familien på aktiviteter, med andre ord disponere tiden slik de selv ønsket.

For å gjøre bestillingen av avlastning så enkel og effektiv som mulig ble det besluttet å utvikle en app for tjenesten. Dette arbeidet viste seg å være mer utfordrende enn en hadde tenkt seg, og appen ble ikke klar til oppstart. Det ble likevel besluttet å starte opp tilbudet. Foreldrene fikk et fast telefonnummer som de kunne ringe for å avtale avlastning.

2. EVALUERING AV PRØVEPROSJEKTET

I 2015 fikk Senter for omsorgsforskning, sør ved Høgskolen i Sørøst-Norge i oppdrag å evaluere prøveprosjektet. Hensikten med evaluering var å skaffe tilveie kunnskap om foreldrenes og ansattes erfaringer med fleksible avlastningstjenester i hjemmet.

2.2 METODISKE TILNÆRMINGER

Det ble valgt en kvalitativ tilnærming med bruk av fokusgruppeintervju og individuelle intervjuer som datasamlingsmetode.

2.2.1 UTVALG

Utvalget består av to ulike grupper; Foreldrerepresentanter og ansatte som er ansvarlig og/eller involvert i intervensjonen.

Foreldrerepresentanter:

6 foreldre/foreldrepar. Foreldrene har forskjellig grad av behov for tjenester og ulikt vedtaksnivå.

Ansatte:

6-7 fagpersoner knyttet til de 6 familiene og 2 fagpersoner fra bestillerkontoret.

2.2.2 DATASAMLINGSMETODER

Data ble samlet inn i to runder. Første datasamlingsrunde ble gjennomført i juni 2015 før oppstart av prosjektet. Andre runde ble gjennomført i juni 2016.

Individuelle intervju med de 6 foreldrerepresentantene ble gjennomført i juni 2015. Første intervju ble gjennomført i foreldrenes hjem. Samtalene ble tatt opp på bånd. Intervju nr. 2 ble gjennomført som et oppfølgingsintervju via telefon. I løpet av prosjektperioden hadde to foreldrepar trukket seg, og ett ønsket ikke å delta. Det ble derfor kun gjennomført tre intervjuer med foreldrene i andre runde. Telefonintervjuene ble også tatt opp på bånd. Som utgangspunkt for samtalene var det utviklet en intervjuguide for første og en intervjuguide for oppfølgingsintervjuet (se vedlegg 1 og 2). Intervjuguidene ble brukt som støtte for samtalen, og ikke fulgt slavisk slik de ulike punktene var satt opp.

Fokusgruppeintervju med ansatte i Sandefjord kommune ble gjennomført i juni 2015 og 2016. Samtalen ble gjennomført i et møterom i Sandefjord kommunes lokaler. Samtalen tok sitt utgangspunkt i en utarbeidet intervjuguide (vedlegg 3) og ble tatt opp på bånd. Oppfølgingsintervjuet i juni 2016 ble gjennomført på same måte og samme sted.

2.2.3 ANALYSER

Analysene ble gjennomført inspirert av Kvale og Brinkmanns (2015) beskrivelse av meningskategorisering. Opptakene fra intervjuene ble lyttet gjennom flere ganger. Det ble notert ned bruddstykker av informantenes utsagn, og på bakgrunn av det utviklet kategorier. Avslutningsvis ble data tolket i en samlet forståelse av deltakernes forventinger før oppstart, og erfaringer etter et år i prøveprosjektet.

Først ble intervjuene med foreldrene analysert for seg, og intervjuene med de ansatte for seg. Det ble utviklet en samlet funnpresentasjon av foreldrenes beskrivelser, og en for de ansattes beskrivelser. Avslutningsvis ble funnene fra intervju med de ansatte og med foreldrene sett i sammenheng, og det ble valgt å først presentere resultatene fra 2015 for begge gruppene, deretter resultatene fra 2016.

2.2.4 METODISKE OG ETISKE REFLEKSJONER

Intervjuene med foreldrene ble i første runde utført av andreforfatter, og i andre runde av førsteforfatter. Dette var ikke ideelt, men ulike praktiske grunner gjorde at det ikke ble mulig å gjennomføre prosjektet uten denne ordningen. Det er også en svakhet ved undersøkelsen at intervjuene i 2016 ble gjennomført som telefonintervju og at kun tre foreldrepar

deltok. I intervjuene med de ansatte deltok begge forfatterne i 2015, mens oppfølgingsintervjuet i 2016 ble gjennomført av førsteforfatter. Til tross for noen metodiske svakheter mener vi å ha tilstrekkelig datagrunnlag for å kunne evaluere prosjektet. Resultat og konklusjoner må imidlertid ses i lys av de overnevnte begrensningene.

Forskningsetisk er det tatt hensyn til at de enkeltpersonene som er med i studien ikke skal kunne kjennes igjen i den skriftlige framstillingen. Videre er det lagt vekt på å framstille deltakernes utsagn og erfaringer på en respektfull måte. Studien er meldt til Personvernombudet ved NSD, prosjektnummer: 43088.

3. RESULTATER AV EVALUERINGEN

3.1 FØR OPPSTART I 2015

Foreldrene var i intervjuene i 2015 ikke så opptatt av det nye tilbudet som skulle prøves ut. Det de var opptatt av og ønsket å snakke om, var de hverdagsproblemene de daglig sto oppe i. Selv om de i intervjuene ble spurt direkte om forventninger til prøveprosjektet, ble samtalen gang på gang dreiet tilbake til det som opptok dem mest. Det framstod ganske tydelig hvilke utfordringer de opplevde mest presserende. Foreldrenes beskrivelser fra første intervjurunde framstilles i de to funnene: manglende stabilitet i tjenestetilbudet og manglende utnyttelse av foreldrenes kunnskaper. I intervjuene i 2016 var fokuset endret og de foreldrene som hadde benyttet seg av hjemmeavlastning var svært fornøyde. Deres erfaring framstilles i funnene: forbedret samhandling, mindre slitne foreldre, og organisatoriske utfordringer.

Ansatte ble intervjuet første gang i juni 2015 og andre gang i juni 2016. Det første intervjuet var preget av spenning og bekymringer for hvordan prosjektperioden ville bli. Dette framstilles i funnene: behov for holdningsendring både hos oss og foreldrene, og bekymring for opplegget. I det andre intervjuet framstod de ansatte som positive og stolte over hva de hadde vært med på, noe som framstilles i funnene: vi har lært så mye, og forbedrede relasjoner til foreldre og barn.

3.1.1 FORELDRENES ERFARINGER

MANGLENDE STABILITET I TJENESTETILBUDET

Alle foreldrene var tydelige på at de aller helst ønsket at barnet skulle kunne være hjemme, at de slapp å bruke avlastningsinstitusjon. Samtidig var de helt tydelige på at situasjonen var så krevende at det var umulig. Tjenestetilbud fra institusjon var med andre ord en helt nødvendig del av foreldrenes og barnets hverdagsliv. Noe av det som opplevdes krevende for foreldrene var at avlastningstilbudet var preget av stor utskifting av ansatte: «Barnet mitt har hatt seks forskjellige kontaktpersoner, og noen ganger ingen». Foreldrenes opplevelser var at de stadig møtte nye tilsatte, og utskifting av personale hadde økt det siste året. En situasjon der det stadig var nye personer som hadde ansvar for barnet deres førte til flere problemer for foreldrene.

For det første ble foreldrene utrygge: «Vi leverer barnet vårt til en fremmed person og blir veldig utrygge». Utryggheten synes først og fremst å være knyttet til en bekymring for om nyansatte eller vikarer hadde tilstrekkelig kunnskap om barnets spesielle behov. Utryggheten ble forsterket av flere fenomener. Et poeng som gikk igjen i beskrivelsen var at foreldrene ikke fikk informasjon når helt nye personer skulle ha ansvar for deres barn. Et annet poeng var at foreldrene opplevde gjentatte ganger at de nytilsatte/vikarene ikke hadde fått tilstrekkelig informasjon om deres barns spesielle behov.

For det andre erfarte foreldrene manglende nøyaktighet. Foreldrene i prøveprosjektet hadde alle barn med svært krevende funksjonsutfordringer, særlig knyttet til kommunikasjon, men også i forhold til kosthold og medisinerings. Flere foreldre beskrev at manglende nøyaktighet i forhold til kosthold eller medisinerings kunne føre til svært store problemer for barnet på ettermiddag og natt, noen ganger over flere dager: «Små ting kan gjøre store skader, noen ganger med langvarige konsekvenser». Foreldrene undret seg også over hvorfor de opplevde mer unøyaktighet i institusjonen enn i skolen barna gikk i. Foreldrene reflekterte over om dette kunne ha noe å gjøre med at de ansatte i skolen var pedagoger med større forståelse for kommunikasjonens betydning, eller om årsaken var den store utskiftingen av personalet i institusjonen.

MANGLENDE UTNYTTELSE AV FORELDRENES KUNNSKAPER

Foreldrene beskrev også en opplevelse av at den kunnskapen og erfaringen de hadde om barnets situasjon og væremåte ikke ble etterspurt og tatt på alvor. En av grunnene til at foreldrene hadde fått slike erfaringer var manglende eller ustabil bruk av kontaktboka. Kontaktboka skulle fungere som informasjonsutveksling mellom foreldre og institusjon. Foreldrene hadde mange opplevelser av at de ansatte ikke leste det foreldrene hadde skrevet om barnet i kontaktboka: «Det ultimate ville jo være at de leste det jeg hadde skrevet i kontaktboka, men jeg opplever at de leser ikke». Samtidig erfarte de at ansatte heller ikke brukte boka til å informere foreldrene om viktige ting som hadde skjedd i løpet av dagen. Dette gav foreldrene en opplevelse av at deres innsikt og kjennskap til barnet ikke ble verdsatt.

En annen grunn til at foreldrene fikk en opplevelse av at deres kunnskaper om barnet ikke var så viktig, handlet om at de opplevde at de ansatte i liten grad stilte spørsmål til dem som foreldre: «Noen ganger opplever jeg at vi foreldre blir ekskludert, ikke blir lyttet til». Foreldrene vil gjerne bidra, for eksempel med å informere om sitt barns spesielle behov og hvordan de taklet behovene i hjemmet: «Det er så deilig når de utfordrer oss». På den andre siden ønsket de også å motta mer informasjon, for eksempel i form av tips om hvordan de kan gjøre ting annerledes og bedre. Foreldrene beskrev et sterkt ønske om større grad av kunnskapsutveksling.

3.1.2 ANSATTES ERFARINGER

BEHOV FOR HOLDNINGSENDRING BÅDE HOS OSS OG FORELDRENE

De ansatte snakket mye om hvor individuelle både foreldre og barn var. De var urolige for at tilbudet om å komme hjem på kveld/ettermiddag kunne bli vanskelig for noen av familiene. De opplevde at foreldrene var veldig ulike, noen ville ha fleksibilitet mens andre ville ha et fast og forutsigbart tilbud. De mente også at noen foreldrene var mer opptatt av at tjenestetilbudet primært var tilpasset foreldrene og ikke til barna. Det var foreldrenes behov som var i fokus sa flere i intervjuet. De var derfor bekymret for at barnet ikke ville: «Da har vi et problem, hvis barnet ikke vil ha oss i hjemmet».

Samtidig som de stilte spørsmål ved om flere foreldre

hadde holdninger som gjorde at de var mer opptatt av egne behov enn av barnets behov, var de også klare på at de som ansatte i en kommunal tjeneste måtte arbeide med sine egne holdninger. De var for eksempel bekymret for om hvordan det ville bli å komme hjem til familiene: «Vi må forholde oss til lover og regler». De var vant til å ha både makt og kontroll i sin vanlige arbeidsdag i institusjon, hvordan skulle de greie å gi slipp på en slik innarbeidet arbeidsmåte. Det å komme hjem til en familie kunne gjøre dem faglig usikre, og de var bekymret for om fagkunnskapen deres ikke ville fungere på en hjemlig arena. I forhold til disse utfordringen var de tydelige på at de måtte jobbe med egne holdninger.

BEKYMRING FOR OPPLEGGET

De ansatte uttrykte en rekke bekymringer knyttet til praktisk gjennomføring av prøveprosjektet. For det første så de for seg en rekke problemer som kunne oppstå. Hva hvis familien hadde hund, og den ansatte som hadde vakt den dagen var allergisk mot hund? Eller, hva om familien ønsket at de skulle ta med barnet på biltur, og bilen deres ikke var tilrettelagt for rullestol? De ansatte så for seg en rekke praktiske og konkrete problemer som de var redde for kunne oppstå. Det var tydelig at de var bekymret for at foreldrene skulle bestille en tjeneste som de ikke kunne innfri. Dette ble forsterket av at appen enda ikke var klar, noe som gjorde at foreldrene ikke kunne se om en tjenesten var ledig den kvelden de ønsket avlastning. I hele tatt var de ansatte bekymret for at det kunne oppstå praktiske utfordringer som bare ville skape problemer i stedet for et godt og fleksibelt tilbud.

For det andre var de bekymret for det ansvaret de fikk når de var alene i hjemmet. Da hadde de ingen kollega nær ved å søke råd hos. De var redd for å gjøre feil, eller gjøre ettermiddagen til barnet og familien urolig eller dårlig. I hjemmet hadde de jo ikke tilgang til kjent utstyr, eller visste hvor ting var eller hvilke rutiner barnet var vant til. I tillegg hadde de et ønske om å bidra faglig i form av å lære bort faglig gode arbeidsmetoder: «Vi vil jo gjerne lære bort noe av det vi kan». De var imidlertid usikre på om det ville skje dersom de kom til å føle seg usikre som fagpersoner i den hjemlige settingen.

3.2 ETT ÅR ETTER

3.2.1 FORELDRENES ERFARINGER

FORBEDRET SAMHANDLING

De foreldrene som har brukt tilbudet om avlastning i hjemmet er svært fornøyde med tilbudet. Tre foreldrepar har brukt tjenesten, det ene paret 20 timer pr måned, det andre 10 timer, og det tredje foreldreparet bare en gang. Det de er aller mest fornøyde med er at kommunikasjonen med institusjonen er blitt mye bedre og at de har fått en avlastning som betyr svært mye for å takle hverdagslivet med et funksjonshemmet barn.

Det at ansatte fra institusjonen kom hjem til familien syntes å ha ført til ny forståelse for hverandre. Foreldrenes opplevelse var at de ansatte fikk innblikk i barnets hjemmeliv, ble kjent med søsken og med de rutiner som er bygget rundt barnet i hjemmet. Som en av foreldrene uttrykte det: «Vi blir kjent på en annen måte. Jeg får et helt annet inntrykk av de, og de får et helt annet inntrykk av oss». Det å bli kjent på barnets hjemmearena ser ut til å ha åpnet opp for den samhandlingen foreldrene savnet før prøveprosjektet startet. Foreldrene opplevde at deres kunnskap blir etterspurt, samtidig som de lærer nye metoder og måter å gjøre ting på. Det oppstår rett og slett en naturlig kunnskapsutvikling der begge parter har noe å bidra med, og begge parter viser respekt for hverandre.

MINDRE SLITNE FORELDRE

Avlastingen i hjemmet har i tillegg gitt familien det lille pusterommet de tidligere har manglet. Dette er familier som ikke kan bruke hvem som helst som barnevakt dersom de skal ut en kveld: «Nå har jeg for første gang i livet fått en barnevakt som kan komme hjem på kvelden slik at jeg faktisk kan gå ut». Foreldrene er i arbeid, og i tillegg har alle andre barn som de også skal ta seg av og bruke tid på. Hverdagen har derfor tidligere vært svært utfordrende for foreldrene. Utfordringen med å ta seg av alle barna hjemme på ettermiddagene har derfor opplevdes slitsomt: «I fjor på denne tid var jeg så sliten at jeg tenkte at vi måtte øke opphold i institusjon. Etter at vi fikk tilbud om avlastning i hjemmet er jeg mye mindre sliten og vi trenger ikke øke avlastning i institusjon».

ORGANISATORISKE UTFORDRINGER

Foreldrene var gjennomgående svært fornøyde, selv om de så et par områder der tjenestilbudet kunne forbedres. Først og fremst savnet de appen som skulle gjøre det enkelt å bestille tjenesten hjem. I og med at appen ikke var i drift, måtte de ringe et telefonnummer på institusjonen. Stort sett fungerte det å ringe, men det opplevdes litt mer tungvint fordi telefonen ikke alltid ble tatt. Det gjør at foreldrene opplevde at det tok tid å ringe og at det ble mer tungvint. Ett annet moment ved tilbudet som opplevdes litt vanskelig var at tilbudet var organisert i to-ukers sykluser. Det opplevde foreldrene at de hadde problemer med å ha oversikt over. For eksempel var det vanskelig å vite når en ny syklus startet. Denne organisatoriske utfordringen kunne foreldrene tenke seg at det ble funnet en annen løsning på.

Foreldrene som har brukt tjenesten mest har alle opplevd å få tjenester hjem den dagen de har bedt om. Bare halvparten av foreldrene benyttet tilbudet. Dersom alle hadde benyttet tjenesten kan det hende at de ikke hver gang fikk oppfylt ønsket sitt. Dette var imidlertid foreldrene veldig innforståtte med. De foreldrene som hadde brukt tjenesten minst fortalte at de ikke helt hadde tenkt over hva de kunne bruke tilbudet til. I informasjonen i forbindelse med forberedelser av prøveprosjektet ble det brukt eksempler som å gå på kino eller ut å spise. Dette var eksempler på behov som ikke alle foreldrene identifiserte seg med og de trodde at de ikke kunne bruke tilbudet: «Vi har bare tenkt på kino, men nå har vi forstått at vi også kan bruke tjenesten for eksempel om vi bare ønsker å jobbe i hagen».

3.2.2 ANSATTES ERFARINGER

VI HAR LÆRT SÅ MYE

I forbindelse med gjennomføring av prosjektet beskriver de ansatte at de har lært mye på flere områder. De har først og fremst lært noe om barnet og foreldrene. Ved å komme inn i hjemmet har de fått en mer overordnet forståelse som de ser er nyttig også i møte med foreldrene og barnet på institusjon. Helt konkret har de for eksempel endret syn på at det er viktig at alt blir gjort likt på de tre arenaene barnet er på; skole, institusjon og hjem. I prosessen har de erfart at det er greit, forståelig og hensiktsmessig at ting blir gjort annerledes i hjemmet enn på de to andre arenaene. De har også lært nye måter å hjelpe barnet på: «Vi har fått tips og råd fra

foreldrene om måter å gjøre ting på som vi ikke hadde tenkt på». I utgangspunktet var de ansatte opptatte av at de skulle veilede foreldrene og lære bort mye når de kom inn i hjemmet: «Vi har nok tenkt at de (foreldrene) trenger veiledning».

I utgangspunktet hadde de ansatte bekymret seg for hvordan det skulle bli å komme hjem. De hadde gjennomført risikoanalyser og laget et opplegg med tilbud om refleksjonsmøter for de ansatte som var med i prosjektet. Erfaringene viste at ingen av de som hadde vært hjemme hos familien uttrykte behov for slike møter: «Vi har ikke hatt behov for refleksjonsmøter i det hele tatt». Vaktene i hjemmet viste seg å bli mye enklere enn de hadde fryktet, og det oppstod ingen situasjoner der de ble bedt om å gjøre andre oppgaver enn å ta seg av barnet.

Det ser også ut til at prosjektet har bidratt til holdningsendring hos de ansatte. De beskriver en endring i egen forståelse som er svært tydelig: «Dette har gjort like mye med oss som med foreldrene». De forteller at de har fått et annet fokus på familiens totale situasjon og de har utviklet et bedre samarbeid både med skole og med de som utreder og bestemmer tjenestetilbudet.

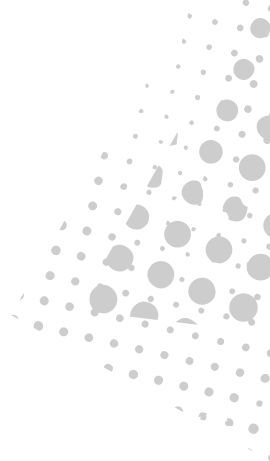
GODE RELASJONER TIL FORELDRENE OG BARN

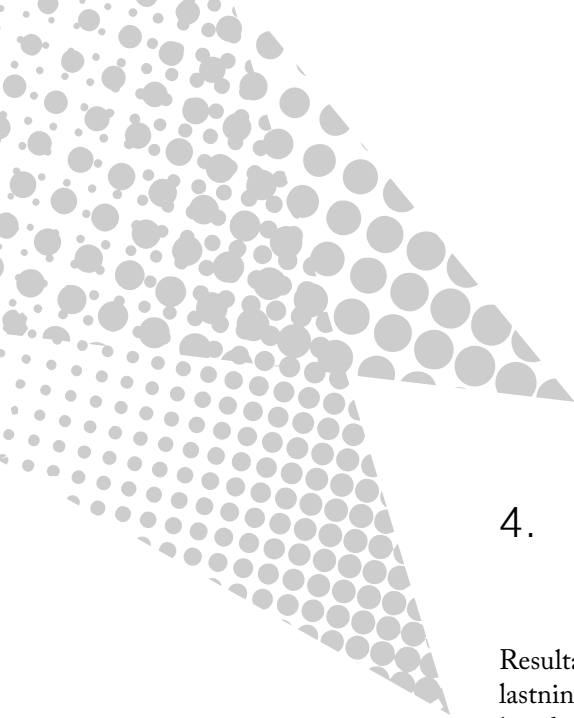
Noe av det mest positive med prosjektet slik de ansatte ser det er at de har fått så gode relasjoner både til foreldrene og til barnet. De forklarte dette blant annet på denne måten: «Vi blir kjent på en helt annen måte når vi kommer hjem». Det at opplegget har fungert så godt har gjort at både foreldre og ansatte blir mer avslappet og fornøyde, noe som synes å skape et godt fundament for dialog og samarbeid.

Foreldrene er stolte av og glade i sitt funksjonshemmede barn. Det at de ansatte kommer hjem gir foreldrene en ny mulighet til å vise hvem barnet er: «Foreldrene får vist fram barnet sitt på en annen måte og i samspill med søsken». I tillegg opplevde de ansatte at foreldrene var mindre slitne. Noen fordi de bruker tilbudet aktivt, andre bare fordi de visste de hadde en mulighet. Samtidig har de ansatte fått en ny forståelse for hvor slitsomt foreldrene har det. De har møtt søsken og sett hvor mange oppgaver og utfordringer en familie med funksjonshemmet barn har i hverdagen.

De ansatte reflekterte over hvorfor samarbeidet og relasjonen til foreldrene var blitt så mye bedre. De har flere forklaringer: «Foreldrene føler seg sett og hørt». Det at foreldrene fikk være med på å definere behovene i utgangspunktet, og at det deretter ble gjort noe med tjenestetilbudet mener de ansatte

har vært helt grunnleggende for å bedre samarbeidet. De tror at foreldrene har opplevd å bli tatt på alvor på en helt ny måte og at dette har gitt ringvirkninger for alle parter.

4. DRØFTING AV RESULTATENE

Resultatet av evalueringen tyder på at tilbudet om hjemmeavlastning på ettermiddagstid har vært svært vellykket. Først og fremst har det gitt den tilsiktede effekten, at foreldrene skulle oppleve et mer fleksibelt opplegg og bedre avlastning. Sett i et slikt lys kan en si at prosjektet har vært vellykket for de familiene som har brukt tilbudet. Det som er mest spennende med prosjektet er at det har gitt noen konsekvenser som ikke var tilsiktet. Prosjektets positive bieffekt er at det har ført til større forståelse og bedre samhandling mellom foreldrene og de ansatte. Funnene må imidlertid tolkes med forsiktighet. Særlig foreldrenes erfaringer, da disse er basert på erfaringer fra to familier som har brukt tjenesten og en som har planer om å bruke den. Funnene fra de ansatte bygger på et mer solid datagrunnlag, og er slik sett mer holdbare.

Det er interessant at de ansatte opplevde det så utfordrende å prøve ut det planlagte tiltaket om hjemmeavlastning. I utgangspunktet kjente de både barna og foreldrene som var med. Det skulle derfor ikke være mange ukjente faktorer inn i bildet. Likevel var de urolige og spente før oppstart. Hvordan kan en forstå en slik bekymring? Kan dette handle om at de var vant til å arbeide i institusjon og dermed opplevde den hjemlige arenaen som ukjent og skremmende? Det er ikke urimelig å tenke at de ansatte var preget av det som kan kalles institusjonslogikk. I institusjonen var de kjent, de kunne alle rutinene, hadde gode medarbeidere lett tilgjengelig. I hjemmet var de alene som fagperson, de kjente ikke rutiner og deres faglige trygghet ble trolig utfordret. Det å bevege seg fra institusjon til hjem krever en overgang fra en institusjonslogikk til en hjemlig logikk som de ikke var komfortable med i utgangspunktet.

Erfaringen i dette prosjektet viser imidlertid at de ansatte mestret overgangen til den hjemlige logikken. Ikke bare det, de beskrev i tillegg at de lærte noe ved å utfordre sin vante og trygge

logikk. De lærte nye ting om barnet og foreldrene, de så dem sammen i en helt annen situasjon og så nye sider ved barn/foreldre som de ikke tidligere hadde kunnskap om. Det er også interessant at de så at det ikke var helt opplagt at tiltak måtte gjøres helt likt på de to arenaene. Det kan synes som de aksepterte at den hjemlige arenaen har en annen logikk, og den kunne de forstå først når de kom på innsiden og fikk innsikt i den hjemlige logikken.

Det kan se ut som det at de ansatte forflyttet seg fra institusjon til hjem bidro til en ny form for informasjonsutveksling mellom foreldre og ansatte. De ansatte ser at foreldrene har en unik kunnskap om sitt eget barn, samtidig som foreldrene tar imot veiledning på en annen måte. Det kan synes som de ansatte får økt respekt for forelderens erfaringskompetanse, og foreldrene får økt respekt for de ansattes faglige kunnskap, omsorg og engasjement.

Samlet sett gir denne evalueringen grunnlag til å undre seg over det potensialet som kan utløses når fagpersoner tør å utfordre sin egen faglige logikk. Det kan synes som det å forflytte seg fra en arena til en annen gir muligheter for svært verdifull erfaringslæring. De ansatte i denne studien turte å gå nye veier sammen med foreldrene. Begge parter har lært noe nytt som har gjort at de nå samhandler og samarbeider til barnets beste på nye og mer fruktbare måter.

5. KONKLUSJON OG ANBEFALINGER

Både foreldrene og de ansatte har erfart at de samhandler bedre etter at prosjektet har vært gjennomført. Foreldrene er i tillegg mindre slitne og har opplevd det svært positivt å få ansatte inn i hjemmet. I utgangspunktet var de ansatte bekymret for hvordan det skulle bli å arbeide i barnets hjem. De ansatte har opplevd det lærerikt å bli kjent med barn, foreldre og søsken på deres hjemlige arena. Det kan synes som det at begge parter har møttes på en ny arena (hjemmet) har dannet grunnlag for å forstå hverandre på nye måter og ført til holdningsendringer, større respekt for hverandre og forbedret samarbeid.

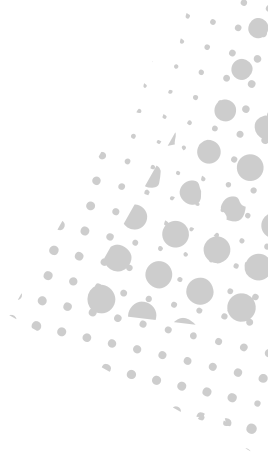
Anbefalinger:

Fortsette prosjektet for familiene som er med i dag.

Utvide tilbudet til flere familier med avlastningsbehov.

Få flyttet bestilling av tjenesten fra telefon til app.

Revidere organiseringen av bestilling av tjenesten fra to-ukerssykluser til et mer oversiktlig system.

REFERANSER

- Dalen, E. T. (2012). Brukermedvirkning i møte med foreldre: En kvalitativ studie av foreldre til barn med multifunksjonshemming og deres opplevelse av brukermedvirkning i møte med det offentlige hjelpeapparatet. Masteroppgave. Universitet i Oslo
- Kvale, S. og Brinkmann, S. (2015). Det kvalitative forskningsintervju. Oslo: Gyldendal norsk forlag
- Meld. St. 29 (2012–2013) Morgendagens omsorg
- Meld. St. 26 (2014–2015) Fremtidens primærhelsetjeneste – nærhet og helhet
- Sandefjord kommune (2012). Kartlegging av behov for tjenestetilbud til familier med funksjonshemmede barn
- Sandefjord kommune (2015). Tjenesteutvikling – barn og unge i Sandefjord kommune delrapport 14.01.2015
- St.meld. nr. 47 (2008–2009) Samhandlingsreformen — Rett behandling – på rett sted – til rett tid
- St.meld. nr 25 (1996–97) Åpenhet og helhet. Om psykiske lidelser og tjenestetilbudene
- St meld nr 34 (1996–97) Resultater og erfaringer fra Regjeringens handlingsplaner for funksjonshemmede og veien videre

Senter for

omsorgsforskning

www.omsorgsforskning.no